

виразами та фразами. Інколи гуморист для створення комічного ефекту уже на початку твору використовує вульгаризми. Усе це свідчить про серйозну увагу публіциста до особливостей побудови сюжету та мови твору, його стремління якомога ефективнішого їх використання для задоволення вимог читача та досягнення задуманого.

Специфіка публіцистики спонукає фейлетоніста не тільки вдало розпочинати свій виступ на шпальтах газет і, завдяки динамічності викладу подій, особливостям побудови сюжету та мови утримувати увагу читача, але й вдало завершити його.

Отже, публіцистика П. Грунського кам'янецького періоду представляє надзвичайно широкий арсенал зображально-виражальних засобів, якими оперує автор. Їх аналіз указує на домінування народно-поетичної традиції уміло поєднаної із літературною та публіцистичною. Естетика комічного раннього періоду гумориста, як бачимо, формувалась під впливом традицій, які він наслідував, творчо переплавляючи принципи та способи зображення.

Список використаних джерел

1. Грунський П. Горенько / П. Грунський // Трудова громада. – 1920. – 16 лютого.
2. Грунський П. Допекло / П. Грунський // Народна воля. – 1919. – 11 листопада.
3. Грунський П. Знічев'я / П. Грунський // Трудова громада. – 1919. – 30 листопада.
4. Грунський П. Лист до редакції / П. Грунський // Трудова громада. – 1919. – 22 листопада.
5. Грунський П. Льогика / П. Грунський // Трудова громада. – 1919. – 14 грудня.
6. Грунський П. Огляд закордонної політики / П. Грунський // Трудова громада. – 1920. – 17 лютого.
7. Грунський П. Про велике чорт зна що / П. Грунський // Народна воля. – 1919. – 14 листопада.
8. Грунський П. Про державу і про все те, що до неї стосується / П. Грунський // Трудова громада. – 1919. – 4 грудня.
9. Грунський П. Розмова з Міністрами У.Н.Р. / П. Грунський // Народна воля. – 1919. – 7 листопада.
10. Грунський П. Що таке орієнтація і як від неї боронитись / П. Грунський // Трудова громада. – 1919. – 20 листопада.
11. Грунський П. Художня критика / П. Грунський // Трудова громада. – 1919. – 3 грудня.
12. Пришва Б. Засоби гумору в творах Остапа Вишні. Лінгвостилістичний аналіз / Б. Пришва. – К.: Вища школа, 1977. – 118 с.
13. Тимченко В. Творча індивідуальність Остапа Вишні. Проблеми стилю і жанру / В. Тимченко. – Х.: ХДУ, 1973. – 221 с.

The article deals with particular examples of usage by Ostop Vyshnia of different means and ways of satirical publicism, literature and folk for making of the comic effect and unmasking the faults of social and political situation of the time.

Key words: means, ways, vocabulary, situation, comicality, example, criticism, irony, metaphor, metonymy, allusion, style.

УДК 070(=161.2)(44)(091)

Н. М. Кулеша

*Науково-дослідний інститут пресознавства ЛННБУ ім. В. Стефаника,
м. Львів*

КОРПОРАЦІЙНИЙ ЧАСОПИС УКРАЇНСЬКОГО СТУДЕНТСТВА У БЕРЛІНІ В ЧАСИ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ (НОТАТКИ ДО ІСТОРІЇ)

У статті розглянуті тематичне наповнення та умови функціонування студентського внутрішньоорганізаційного друкованого органу.

Ключові слова: українське студентство, друкований орган, бюлетень, ідеологія, тематика.

Початок Другої світової війни звільнив з польських тюрем найактивніших представників східногалицького студентства (всі учасники сьомої крайової конференції Союзу українських студентських організацій, яка відбулася у березні 1939 р., були ув'язнені) [2]. У вересні 1939 р. близько 600 українських студентів опинились на землях, які вже 12 жовтня увійшли до складу Генерал-Губернаторства у складі Третього Райху. До їх числа входила українська молодь, яка вже студіювала у німецьких вищих школах, а також втікачі з територій, окупованих радянськими військами. Усі вони отримали право продовжити навчання у Великій Німеччині, однак не всі потенційні студенти змогли одразу скористатися цим правом через фінансові проблеми. Частина студентської молоді виїхала до Німеччини на роботу, проте вже через кілька місяців їм вдалося звільнитися від неї і розпочати навчання в німецьких університетах [1, с. 30]. 1941 р. у вищих німецьких школах нараховувалося понад 500 українських студентів [4, с. 150]. Українські культурні установи намагалися надавати для студіюючої молоді

стипендії, а 1940 р. було відновлено Комісію допомоги українським студентам (КоДУС), що підпорядковувалася Українському Центральному Комітетові (УЦК), яка відтоді координувала всі акції допомоги студентам (зокрема, виплату стипендій студентам у Львові та в Німеччині). Більшість студентів вирішувала свої матеріальні потреби допоміжними заробітками, які в тодішній Німеччині було доволі легко знайти [1, с. 31-35; 3, с. 20]. Кільканадцять стипендій надавала німецька стипендійна установа ім. А. фон Гумбольта Гумбольдт-Клуб [3, с. 20; 4, с. 150].

Однак найважливішою ознакою українського студентства Німеччини на початках Другої світової війни була його ідеологічна налаштованість. Багато студентів отримали вишкіл підпільної боротьби в краї, деякі з них перейшли «тюремні університети». Ці молоді люди переважно належали до ОУН, а студентський Центральний союз українських студентів (ЦеСУС), складовою якого був і Націоналістичний Союз Українських Студентських Організацій у Німеччині (НаСУСОН), ще 1933 р. своєю провідною визнав націоналістичну ідеологію. 21 червня 1941 р. на засіданні НаСУСОНу було утворено нову студентську організацію – Націоналістичну Організацію Українських Студентів (НОУС), а провідником одногосно було обрано Василя Рудка – відомого львівського студентського діяча 30-х рр. ХХ ст. [4, с. 152; 5, с. 62].

У літньому семестрі 1944 р. НОУС нараховував 662 члени. Майже всі вони розпочали навчання в Німеччині ще 1941 р. За старими традиціями до кінця 1941 р. доступ на студії в німецьких високих школах для українців був вільний. 10 грудня 1941 р. німецьке міністерство освіти оголосило про заборону прийому українців на навчання в Німеччині. Ця заборона була одним з проявів нової ворожої політики німецького уряду до України. Тільки ті студенти, що вже навчалися на цей час у Німеччині, мали змогу закінчувати своє навчання. Ніякі українські організації (УЦК у Кракові, Рада Сеньйорів та Центральня НОУСу в Берліні) не зуміли добитися скасування цієї заборони. Тому в 1942-1943 рр. українські студенти не допускалися на студії в Німеччині. Лише 1944 р. міністерство освіти дозволило у формі винятку кільком десяткам львівських українських студентів (медицини та ветеринарії) продовжувати своє навчання в Німеччині [4, с. 158].

Тільки навесні 1943 р. у студентському середовищі з'явився нарешті внутрішньоорганізаційний друкований орган НОУСу, головним завданням якого була популяризація принципів світоглядно-виховної праці в студентських корпораціях: «головною трибуною ширення нового стилю і змісту виховної роботи в студентських товариствах став «Бюлетень НОУС-у», що становив собою приклад збірного зусилля в цій ділянці» [4, с. 159]. НОУС був тоді єдиною зареєстрованою українською студентською організацією, яка мала право діяти на території Німеччини та Протекторату (Чехії) і спирався в основному на студентів-націоналістів з ОУН(м). Від початку 1943 р. почала діяти Центральня НОУС-у, до якої увійшли особистості (Василь Рудко, Іван Лисяк Рудницький, Андрій Козак, Михайло Ліщинський, Євген Пізюр, Омелян Пріцак) [4, с. 155], які в більшості своїй не були партійно заангажованими, а на перший план висували зацікавлення серйозними студіями та наукою.

На час виходу друкованого органу НОУСу вже оформився відхід студентської організації від оунівського націоналізму. Основними темами обговорення на сторінках часопису стали культурні і суспільні проблеми, пошуки нових принципів світоглядно-виховної праці в студентських товариствах, обмін досвідом роботи окремих студентських корпорацій. Перше число «Бюлетеня Центральної Націоналістичної Організації Українських Студентів Великої Німеччини (НОУС)» з'явилося у травні 1943 р. Бюлетень виходив на правах рукопису «щомісячно крім ферій». За два роки існування часопису (1943-1944) вийшло 15 чисел, збільшивши обсяг бюлетеня з початкових 14 с. до 40 с. [4, с. 159]. Ідеологом та головним редактором часопису «Бюлетеня» був В. Рудко, який не лише писав до нього статті, але вміщував також свої коментарі («Глосси»), підписані «ххх» або без підпису; членом редакційної колегії став І. Лисяк-Рудницький, а діловим редактором О. Пріцак [4, с. 159].

Цей непересічний за змістом студентський друкований орган насамперед містив матеріали студентської проблематики: аналіз діяльності окремих студентських громад, соціологічні дані студентської спільноти (К. Б. (Клавдій Білинський. – *Н. К.*) Організаційна структура У.А.Т. «Січ» у Відні; Діяльність Української Академічної Громади (У.А.Г.) в Празі за зимовий семестр 1942/1943 року; 3 історії УСТ «Мазепинець» в Берліні (1943. – Ч. 2); Із життя Націоналістичної Організації Українських Студентів; А. Білинський. З'їзд Об'єднання Праці Українських Студентів (О.П.У.С.) у Львові під рубрикою «Із життя краю студентства» та Б. О. (Богдан Осадчук?) Конгрес шведських студентів під рубрикою «Студентські справи в Європі і у світі...» (1943. – Ч. 3); Студентські наради в Мадярщині; Румунія упорядковані студії за кордоном (1944. – Ч. 1(6) і т ін.

Німецька влада уважно «приглядалася» до діяльності НОУСу та його друкованого органу. В. Рудка періодично викликали до гестапо для допитів про роботу Центральної, вимагалися пояснення до деяких публікацій «Бюлетеня». Так, статтю А. Білинського «За правильну оцінку бою під Крутами» поліційна цензура потрактувала як матеріал про військову стратегію, і В. Рудку довелося доводити відсутність у цій публікації «української військової теми і стратегії» для врятування її від конфіскації [4, с. 166].

Поважним захисником і опікуном НОУСу був Український науковий інститут у Берліні, який надав Центральної одну кімнату в будинку інституту для розміщення бюро, а Рада Сеньйорів (в неї входили З. Кузеля, І. Мірчук, Б. Крупницький, Р. Димінський) забезпечувала творення зв'язку між науковими поколіннями та передачу наукового досвіду. Власне виступи поважаних серед студентської молоді сеньйорів на сторінках «Бюлетеня» ставали «дуже пожаданою лектурою»: зі сторінок цього видання з актуальними зауваження в справі студентського руху зверталися ректор УНІ в Берліні Іван Мірчук, професори Зенон Кузеля, Борис Крупницький.

Програмовою для українського студентства на еміграції можна назвати статтю Василя Рудка «Шляхи широкі», де давалися основні точки до переосмислення молоддю застарілих уявлень українства про «чужий світ» та «емігранщину», «розсувалися» кордони українського «рідного» простору до безмежжя світу культури та цивілізації, невід'ємною частиною якого є Україна. Студент на еміграції повинен «вчитися із чужини, користати з її культурних дібр, мати отворені очі на великі цінності чужинного світу», щоб не тільки здобути фахову і загальну освіту безпосередньо в конкретному університеті, а й навчитися «високої цінності життя» та скористатися з побуту в різних наукових і культурних середовищах для усвідомлення себе громадянином Європи, світу, для наступного привнесення цих знань і цієї свідомості в рідний народ (1943. – Ч. 3).

Концептуальними для українського студентського організованого товариства стала тема провідництва, яка була розвинена в статтях «До питання внутрішньої структури НОУС-а: Кілька завваг до засади провідництва» (1943. – Ч. 2, ймовірно В. Рудка), де автор обґрунтував необхідність для студентського середовища організаційної піраміди на чолі з провідником та Євгена Маланчука «Про ієрархію» (за дозволом автора передрукована з «Краківських Вістей» (1944. – Ч. 1(6), що зводилася до основоположної тези: найочевиднішою істиною існування і прогресу людської спільноти є «наявність ієрархії в кожному організмі та конечність ієрархії в кожній організації». Беручи ідею ієрархії за кістяк будь-якої конструкції (військо, суспільство, держава і т. ін.), автор розглядав проблеми «очоловання», «тягlosti», «наступництва», системи «маса – вождь», взаємовплив і взаємозалежність Особистості та оточення.

Розвиваючи попередню тему в аспекті «провідництва» в нації, в «Бюлетені» була вміщена стаття І. Лисяка-Рудницького «Виродження та відродження інтелігенції» (1944. – Ч. 1(6)–4/5(9/10), у якій всебічно розглядалася роль, місце і значення цієї верстви у суспільстві як творця і носія суспільної ідеології, служителя й охоронця духовно-культурних цінностей і традицій, виразника суспільного сумління. Поняттю національної свідомості та її проявам у різні періоди суспільного розвитку України присвячена стаття Андрія Білинського «Переломові роки XVIII і XIX ст. із сучасної перспективи (Спроба аналізу)» (1944. – №1(6).

Спираючись на спогади студентського діяча Богдана Цимбалістого (заступника провідника Централі НОУС та організаційного референта у 1945 р.), можемо повніше відтворити картину змістового наповнення «Бюлетеня»: «Про місце культів в духовності спільноти» О. Зілинського, цикл статей І. Лисяка-Рудницького «Чи національна ідея пережилася?», «Многість систем та одність філософії», «Студентський Львів» (під псевдонімом Іван Брусний), «Прогулька в гущу (До проблеми духовної ситуації студентства)» Р. Лісового (псевдонім В. Рудка), «До проблем нашої суспільної сфери», «На переломі (Завваги до проблематики сучасного українського студентства)» В. Рудка, «Дещо про наш історизм» О. Прицака та багато ін. Серед студентських авторів на сторінках часопису друкувалися В. Янів, Є. Пизюр, О. Шарко, П. Воробій. З авторитетних авторів найчастіше публікувався в «Бюлетені» професор Б. Крупницький («Емоція і рація в українській національній вдачі», «Ідея прогресу в соціологічній системі В. Липинського», «Мазепа в світлі психологічної і логічної методи», До характеристики української еліти» та ін.). «Бюлетень...» не містив поезій, оповідань, святкових матеріалів. Низка статей «Бюлетеня» була передрукована в «Краківських Вістях», «Українській Дійсності» (Берлін-Прага) та «Студентському Прапорі» (Львів) [4, с. 159].

Витермінування статутних повноважень проводу НОУСу (які тривали до середини 1944 р.) і важкі умови життя наприкінці війни у Німеччині зумовили припинення виходу студентського бюлетеня. 12–13 січня 1945 р. відбувся I Конгрес НОУСу, на якому було змінено назву з «Націоналістична...» на «Національна Організація Українських Студентів», що вже віддавна відображалось в ідейному змісті виразника студентської організації – її друкованого органу. Вже після завершення Другої світової війни члени нової Централі НОУСу (працювала до 27 червня 1947 р. – до саморозпуску організації) видавали циклостилеві журнали «Стежі» і «Студент», які були продовжувачами «Бюлетеня НОУС».

Список використаних джерел

1. Когут М. З берлінських буднів / Михайло Когут // Українці в Берліні, 1918-1945. – Торонто, 1996. – С. 29-35.
2. Переломові роки українського студентського життя // Студентський прапор. – 1943. – №12. – С. 10-13.
3. Хамуляк І. Я. Такими ми були (На маргінесі з'їзду «берлінців» у Торонто в днях 5–6 вересня 1981 р.) / Іван Я. Хамуляк // Українці в Берліні, 1918-1945. – Торонто, 1996. – С. 20-22;
4. Цимбалістий Б. Національна Організація Українських Студентів в Німеччині (НОУС): До історії постановня НОУС-у // Українці в Берліні, 1918-1945. – Торонто, 1996. – С. 150-167.
5. Яріш В. Українська культура й мистецтво в берліні. Перші спроби / Василь Яріш // Українці в Берліні, 1918-1945. – Торонто, 1996. – С. 52-80.

In the article considered the thematic content and conditions of functioning of printed publication of student organization.

Key words: Ukrainian students, periodical newsletter, ideology, subjects.